

Teodor Oancă

SUFIXUL ANTROPONIMIC *-ETE*

În prefața la *Dicționar al numelor de familie românești*¹, Iorgu Iordan reține că sufixul *-ete* este „personal” și precizează că „aria lui de răspândire este limitată la Oltenia: *Ionete, Scorobete* etc.”

Sufixul *-ete* este funcțional și la nivelul limbii comune, de unde a fost preluat de sistemul antroponimic, având atât calitatea de sufix diminutival, cât și pe cea de sufix augmentativ².

La nivelul limbii comune, sufixul *-ete* derivă, cu precădere, substantive, mai rar adjective: *băbete* <*babă*, *colindete* <*colind*, *cucuiete* <*cucui*, *dovlete* <*dovleac*, *lingurete* <*lingură*, *porculete* <*porc*, *puiete* <*pui*, *scaiete* <*scai*, *sucălete* <*sucală*, *știubete* <*știubei*, *albeta* <*alb*, *jilăvete* <*jilav*, *scumpete* <*scump* etc.

Sensul dobândit de un apelativ în urma derivării cu sufixul *-ete* este nu numai cel de diminutiv, ci capătă, uneori, semnificații aparte. *Băbete* este o caracteristică atribuită unui bărbat cu manifestări de femeie bătrână; *colindete* este o variantă a lui *colindeț* „colăcel sau pânișoară care se dă în dar colindătorilor”; *cucuiete*, apelativ atribuit celui care s-a lovit la cap etc. Astfel de apelative derivate pot trece în clasa numelor proprii, dobândind calitatea de porecle. O largă categorie de nume de familie se pot revendica din supranume care au fost inițial porecle. Aflate în această situație, antroponimele respective nu pot fi considerate ca derivate la nivel onomastic.

Am considerat derivat antroponimic cu sufixul *-ete* doar acele nume de familie care provin de la un antroponim-bază, el însuși nume de familie sau nume personal.

Numele de familie pe care le discut atât ca rezultat al derivării cu sufixul *-ete*, cât și ca prezență pe întreg teritoriul țării, au fost extrase din Baza de date antroponimice a României (BDAR), care s-a constituit la Laboratorul de cercetări onomastice, înființat de prof. univ. dr. Gh. Bolocan la Facultatea de Litere a Universității din Craiova, în 1994.

Am reținut numele de familie cu frecvența mai mare de 100. O sinteză a acestora, cu frecvența pe regiuni și cu precizarea frecvenței etimonului nume de familie este următoarea:

¹ Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 11.

² Cf. Eleonora Popa, *Sufixe moționale pentru formarea masculinului*, în „Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română”, vol. al IV-lea, p. 165; Florica Dimitrescu, *Relațiile dintre diminutive și augmentative în limba română*, în „Omagiu lui Iorgu Iordan cu prilejul împlinirii a 70 de ani”, Editura Academiei, 1958, p. 247.

- Bobonete 361:** O-216, M-86, D-4, ML-4, BNT-3, B-48. (< Bobon – 47, Bobonea – 131)
- Bulete 497:** O-85, M-208, D-38; ML-100, T-27, BNT-5, B-34. (Bule – 205, Bulea – 1013)
- Burnete 434:** O-12, M-50, ML-5, T-341, CR-7, BNT-2, B-17. (< Burnea – 553)
- Ciuculete 313:** O-115, M-90, D-37, ML-2, T-25, BNT-5, B-39. (< Ciucu – 2064)
- Ionete 1142:** O-316, M-463, D-13, ML-73, T-56, CR-3, BNT-27, B-191. (< Ion – 58305)
- Onete 555:** O-151, M-233, D-12, ML-21, T-8, CR-7, BNT-7, B-116. (< Onu – 2540)
- Panaete 660:** O-11, M-430, D-27, ML-129, T-27, BNT-3, B-33. (< Pană – 17530)
- Pufulete 439:** O-43, M-44, D-4, ML-96, T-200, CR-7, BNT-1, B-44. (< Pufu – 700)
- Slăvulete 285:** O-263, D-7, T-3, BNT-12. (DNFR: < Slavu. Un derivat al acestuia: Slăvoiu – 239)
- Strete 312:** O-2, M-2, D-5, ML-1, MR-7, T-250, CR-31, BNT-2, B-12. (vezi Stretcu – 130)

Nu l-am inclus în listă pe *Scorobete*, explicat de Iorgu Iordan, *op. cit.*, din *scoroabă* „porumbea” (fructul unei specii de prun), cu suf. *-ete*. Derivarea nu s-a produs la nivel antroponimic, în BDAR neexistând un n. fam. *Scoroabă*. Înseamnă că etimonul n. fam. *Scorobete* este apelativul *scorobete*.

Numele de familie derivate cu sufixul *-ete* se distribuie pe regiuni astfel: Oltenia 1214, Muntenia 1606, Dobrogea 147, Moldova 431, Maramureș 7, Transilvania 937, Crișana 55, Banat 67, București 534.

Întregul eșantion cuprinde 4998 de nume de familie.

Privind harta antroponimică a fiecărui nume de familie, cu frecvența acestuia pe județe, existentă în 1994, putem aprecia că majoritatea numelor derivate cu sufixul *-ete* se găsește în Oltenia, Muntenia, Dobrogea și municipiul București: 3501. Există oarecare concurență între frecvența derivatelor cu suf. *-ete* din Oltenia și Muntenia. Unele nume au frecvență mai mare în Oltenia, altele, în Muntenia. În felul acesta putem aprecia care sunt județele cu frecvență semnificativă, pentru a stabili, cu aproximație, „vatra antroponimică”³ a fiecărui nume de familie, de unde acesta a migrat, odată cu purtătorii lor, în alte direcții. Astfel de vetre antroponimice pot fi considerate județele Dolj (118) și Teleorman (63) pentru n. fam. Bobonete; Vâlcea (41) și Buzău (138) pentru Bulete; Gorj (48) și Argeș (78) pentru Ciuculete; Buzău (362), Vrancea (81) pentru Panaete; Dolj (38), Vrancea (88) pentru Pufulete; Dolj (251) pentru Slăvulete.

³ Teodor Oancă, *Vetre antroponimice*, în „Analele Universității din Craiova, seria Colegiu”, 1997, p. 24–25.

Derivatele cu suf. *-ete* din limba comună sunt considerate că aparțin graiurilor locale din Oltenia și Muntenia. Acest lucru a constituit un model pentru derivarea unor antroponime care au funcționat ca supranume până la consacrarea lor ca nume de familie oficiale. Menționez că obligativitatea ca fiecare persoană să aibă un nume de familie, altul față de cel tradițional, format din numele tatălui, urmat de al bunicului, eventual și de supranumele deja consacrat în familie, a survenit în 1895, când a intrat în vigoare Legea asupra numelui.

Într-un interval de aproape o sută cincizeci de ani s-au produs mișcări de populație și odată cu ele au migrat numele de familie. Cea mai însemnată mișcare de populație s-a produs după 1918, când autoritățile românești au dispus ca persoane din Oltenia, Muntenia, Moldova să se transfere în regiunile transcarpatice, contribuind la modernizarea structurilor care reprezentau armata, învățământul, administrația. Între cei care s-au stabilit atunci definitiv în Transilvania, Maramureș, Crișana și Banat s-au aflat și persoane al căror nume de familie este ușor de identificat ca provenind din Regat: cei cu numele derivat cu sufixul *-escu*, cu numele care prezintă finala *-u* (*Croitoru, Olaru, Rotaru* etc.)⁴, dar și cei al căror nume de familie este un derivat cu suf. *-ete*. Aceștia li s-au adăugat în timp alte persoane al căror nume de familie prezintă caracteristicile amintite.

În concluzie, derivarea antroponimică cu suf. *-ete* este o particularitate a antroponimiei din Oltenia și Muntenia⁵, cu unele prezențe și în sudul Moldovei.

THE ANTHROPONYMIC SUFFIX *-ETE*

(Abstract)

The anthroponymic suffix *-ete* is functional both at the level of general language and as an anthroponym. It has diminutival and augmentative value. At the level of general language, the suffix *-ete* derives nouns and adjectives. The names derived with this suffix in general language could be used as nicknames and bynames, changing in time into official family names. They cannot be considered derived anthroponyms. In our view, the etymons of the anthroponyms derived with the suffix *-ete* are consecrated anthroponyms which function as family names. The number of counties where there are people whose surnames are derivatives with the suffix *-ete* allows us to identify the areas where such anthroponyms have been created.

Cuvinte-cheie: derivare antroponimică, frecvență antroponimică.

Keywords: derivend anthroponym, anthroponymic frequency.

Universitatea din Craiova
Craiova, Bulevardul 1 Mai, bl. 21, sc. 2, ap. 10
teodoroanca@yahoo.com

⁴ Cf. Teodor Oancă, *Geografia antroponimică*, în „Limba română”, LXIV, nr. 3, p. 428, București, 2015.

⁵ În „Tratat de dialectologie românească”, Editura „Scrisul Românesc”, Craiova, 1984, p. 189, se precizează: „Datorită frecvenței de utilizare și productivității lui, sufixul *-ete* constituie un element caracteristic al sistemului de derivare al graiurilor din Oltenia și din vestul Munteniei”. Precizarea vizează fenomenul de la nivelul limbii comune.